

НАПРЯМ 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНОЗНАВСТВА

Бендарський Ігор Леонтійович,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імена академіка
Степана Дем'янчука», м. Рівне*

Старжець Володимир Іванович,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, теорії держави і
права та філософії ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне*

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

У сучасному освітньому процесі головна увага зосереджена на формуванні ключових та предметних компетентностей учнів, які в майбутньому сприятимуть становленню успішного громадянина, адаптованого до сучасних умов життя. Події, які ми переживаємо зараз свідчать, що проголошена у 1991 році незалежність потребує постійного захисту і глибокого розуміння, критичної оцінки того що відбувається навколо нас. В нинішніх умовах російської агресії суспільствознавча освіта виступає основою історичної пам'яті, національної самосвідомості, правової культури і поведінки, формування гідності у молодого покоління.

Важливим напрямом освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) є формування громадянської компетентності та втілення відповідних знань в норми поведінки учнів. При цьому головним завданням є постійний розвиток громадянознавчих навичок та перетворення їх на стійку рису характеру, щоб така поведінка стала внутрішньою потребою особистості. Розроблення ефективних методів протидії ворожій пропаганді в освітній сфері є питанням державної безпеки [6, с. 945].

Одним з найактуальніших завдань сучасного виховання в Україні є створення умов для становлення людини-громадянина, для якої демократичне суспільство є осередком розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Особливістю такої людини має бути громадянська компетентність – здатність людини реалізовувати свої права і свободи, поважати права і свободи інших громадян, розуміти власну відповідальність перед суспільством і державою за свої вчинки і вибір [4, с. 40].

Формування громадянської компетентності базується на реалізації в освітньому процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого особистість вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність [3, с. 134]. Отже, активну громадянську позицію молодій людині простіше сформулювати через діяльнісне засвоєння явищ суспільного життя, коли вона бере участь у моделюванні таких явищ, на практиці засвоює навички комунікації, ведення дискусії, відстоювання власної точки зору [5, с. 172].

У науковій літературі громадянську компетентність визначають як інтегровану якість особистості, що поєднує знання, уміння, навички, цінності, ставлення та досвід громадянської діяльності, необхідні для ефективної взаємодії з суспільством і державою. Вона передбачає не лише обізнаність із суспільно-політичними процесами, а й готовність діяти відповідно до принципів демократії, верховенства права та соціальної відповідальності [1;3].

Структура громадянської компетентності включає кілька взаємопов'язаних компонентів:

Когнітивний компонент охоплює систему знань про державу, суспільство, права людини, громадянські права та обов'язки, принципи демократії, функціонування державних інституцій і механізми громадської участі.

Ціннісно-мотиваційний компонент передбачає усвідомлення значущості демократичних цінностей, патріотизму, поваги до прав людини, толерантності, соціальної справедливості та готовності до активної громадянської діяльності.

Діяльнісний (практичний) компонент характеризується здатністю застосовувати набуті знання у реальному житті, брати участь у громадських ініціативах, здійснювати відповідальний вибір, розв'язувати суспільні проблеми та взаємодіяти з представниками різних соціальних груп.

Комунікативний компонент передбачає вміння вести конструктивний діалог, аргументовано висловлювати власну позицію, працювати в команді, досягати компромісу та брати участь у суспільних дискусіях.

Таким чином, громадянська компетентність є складним інтегративним утворенням, що поєднує знання, цінності та практичний досвід громадянської участі. Її формування виступає важливою умовою підготовки особистості до життя в демократичному суспільстві та розвитку активного громадянства.

Як зазначає О. Пометун: «значущим у розвитку громадянської компетентності є також особистісно-орієнтований підхід, коли в центрі освітнього процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремого індивіда, його суверенітет. Лише через таку ієрархію ціннісних підходів як людина (особистість) – народ (культура, історія, освіта) – держава (суспільство) можна реалізувати перспективну і демократичну модель виховання в душі громадянськості» [4, с. 41]. Результативність становлення громадянської компетентності значною мірою залежить від того, наскільки розвиненими є вміння і навички самоорганізації дітей та молоді, їх здатність до критично-творчого мислення, самоосвіти, усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору й громадянської позиції.

Можна запропонувати учителям наступний алгоритм діяльності щодо формування громадянської компетентності школярів:

1) Проаналізуйте навчальну програму з предмета і визначте теми, питання, поняття, які дозволяють ефективно формувати громадянську та соціальну компетентності;

2) Сформулюйте ключові проблемні питання громадянознавчого змісту, навколо яких можна організувати обговорення на уроці;

3) Розробіть мету і завдання уроку (результати, які ви очікуєте одержати наприкінці), спрямовані на формування громадянської та соціальної компетентності та вирішіть, якими методами краще скористатись в конкретному випадку;

4) Підготуйте урок чи фрагмент уроку й апробуйте його на практиці [2, с. 23].

Отже, громадянська компетентність у сучасній педагогіці розглядається як одна з ключових компетентностей особистості, що забезпечує її готовність до активної, відповідальної та свідомої участі в суспільному житті. Вона є складним інтегративним утворенням, яке поєднує систему громадянських знань, цінностей, ставлень, практичних умінь і досвіду соціальної взаємодії. Структура громадянської компетентності охоплює когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний та комунікативний компоненти, які перебувають у тісному взаємозв'язку та забезпечують формування активної громадянської позиції особистості.

Література

1. Гончарова О. С. Формування громадянської та соціальної компетентності учнів на уроках історії. *Історія та правознавство*. 2020. № 7/9. С. 29–33.
2. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: методичний посібник. Харків: ВГ «Основа», 2018. 119 с.
3. Мацейків Т. І. Шляхи, форми та методи формування громадянської компетентності учнів ліцею на уроках історії України. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 75. С. 132–136. URI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.28>
4. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: метод. посіб. Київ: «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.
5. Старжець В. І. Сучасний урок історії в умовах компетентнісного навчання: перспективи та проблеми реалізації. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені*

*Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2026. № 1. С. 170–177.
URI: <https://doi.org/10.32782/2415-3605.26.1.20>*

6. Старжець В. І., Левдер А. І. Сучасні підходи до формування громадянської компетентності учнів на уроках історії України в 10–11 класах. *Вісник науки та освіти (Серія «Педагогіка»). 2024. № 6(24). С. 944–956. URI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-944-956](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-944-956)*

Змієвська Катерина Анатоліївна,
*учениця 10 класу Обласного наукового ліцею в м. Рівне
Рівненської обласної ради*

Бондарець Олександр Іванович,
*вчитель правознавства Обласного наукового ліцею в м. Рівне
Рівненської обласної ради*

Кузьма Тетяна Миколаївна,
*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних
відносин Рівненського державного гуманітарного університету*

МОБІНГ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ: РЕАЛІЇ ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Мобінг у трудових колективах є однією з найбільш актуальних проблем сучасних трудових відносин, оскільки негативно впливає як на психологічний стан працівника, так і на ефективність функціонування всього колективу. Відповідно до положень Кодексу законів про працю України мобінг визначається як систематичні та тривалі дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників чи групи працівників, спрямовані на приниження честі, гідності та ділової репутації особи, створення ворожої атмосфери та порушення її трудових прав. Основними ознаками мобінгу є повторюваність дій,